

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันพื้นที่ที่มีการขยายตัวของชุมชนจะมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ปริมาณขยะมูลฝอยก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว จากการศึกษาขยะมูลฝอยมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น และการจัดเก็บหรือการจัดการขยะมูลฝอยไม่สามารถรับมือกับจำนวนขยะมูลฝอยที่ตกค้าง ทำให้ขยะมูลฝอยเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสุขภาพอนามัยของประชาชน การจัดการขยะจึงเป็นปัญหาสำคัญ อย่างหนึ่งที่ต้องการการแก้ไข ความรุนแรงเพิ่มขึ้นตามแหล่งกำเนิดต่าง ๆ ที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากจำนวนประชากรที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น ปริมาณการบริโภคเพิ่มขึ้น ปริมาณขยะจึงเพิ่มมากขึ้น โดยปริมาณขยะทั่วไปในปี พ.ศ. 2559 พบว่ามีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นของประเทศไทย 27.06 ล้านตันต่อวัน ซึ่งคิดเป็นอัตราการเกิดขยะมูลฝอยที่ 1.14 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน (กรมควบคุมมลพิษ : ออนไลน์) จากปัญหาของขยะมูลฝอยที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยตรง ทั้งในชุมชนเมืองและชนบท ทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีความตระหนักในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย โดยอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอย และการปลูกฝังจิตสำนึก ในการมีส่วนร่วมแก่ชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในแต่ละชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการขยะ เพื่อให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งประชาชนในชุมชนมีอิทธิพลในการกระตุ้นจิตสำนึกต่อความรับผิดชอบร่วมกันแก้ไขปัญหาส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเรื่อง ขยะมูลฝอยชุมชนโดยใช้แนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจรตั้งแต่ การลดปริมาณของเสียที่แหล่งกำเนิด ตลอดจนการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ และกำจัดขั้นสุดท้ายตามหลักการดำเนินงาน ด้าน 3Rs คือการลดการใช้ (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) โดย เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

จากนโยบายดังกล่าว ก่อให้เกิดความต้องการอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการนำขยะไปแปรรูปสูงขึ้น เนื่องจากอาชีพรับซื้อของเก่าใช้น้เงินลงทุนน้อย ความเป็นอิสระ อาศัยความอดทน ขยันหมั่นเพียร และแรงงานที่สามารถเก็บ ขนส่ง และคัดแยกขยะได้ โดยอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการนำขยะไปแปรรูปมีกระบวนการตั้งแต่การรับซื้อ คือ กลุ่ม ซาเล้ง และรถรับซื้อขยะรีไซเคิลทำหน้าที่เก็บและรับซื้อของเก่าตามบ้านเรือน ชุมชน ร้านค้า หรือสถานประกอบการ เพื่อรวบรวมส่งต่อไปยังร้านรับซื้อขยะรีไซเคิล เป็นธุรกิจที่มีการดำเนินกิจการมาเป็นเวลานาน โดยได้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการรวบรวมวัสดุเหลือใช้จากการอุปโภคบริโภค แต่ ยังมีคุณค่าสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มธุรกิจเหล่านี้ มักจะประสบปัญหาด้านต้นทุนการรับซื้อที่มีความผันผวนตลอดเวลา ทำให้ผู้ประกอบการต้องวางแผนการรับซื้อไปขายต่อให้โรงงานให้ได้กำไร และปัญหาด้านแรงงานเพราะอาชีพรับซื้อขยะรีไซเคิลต้องใช้พนักงานยกของ แยกของ และขนถ่ายสินค้า ต้องจับสิ่งของสกปรกซึ่งยากต่อการจัดหาแรงงาน ตลอดจนปัญหาลูกค้าที่ขายของเก่าให้ อันเนื่องจากหากรับซื้อในราคาที่แพงก็จะประสบปัญหาขาดทุน หากซื้อในราคาถูกลูกค้าก็ไม่พอใจที่จะขาย จึงต้องมีการปรับตัวเมื่อประสบปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เพื่อให้ธุรกิจอยู่รอด

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ร่วมกับ สสส. ได้จัดโครงการวิจัยร่วมกับเครือข่าย อบต.เจดีย์ชัย และเครือข่าย อบต.บัวใหญ่ ทวนสอบข้อมูลสถานการณ์ปัญหาที่เป็นประเด็นร่วมของเครือข่าย 42

พื้นที่ เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2559 ที่ผ่านมา พบว่าในหลาย ๆ อบต.ที่ได้แก้ปัญหาคำจัดการขยะมาจนถึงขั้นตอนการติดต่อผู้ประกอบการรับซื้อจะมีปัญหาเรื่องผู้ประกอบการรับซื้อขยะเฉพาะบางประเภท หรือจำนวนขยะที่ผู้ประกอบการต้องการนั้นมีจำนวนไม่มากพอความต้องการ ปัญหาเรื่องพื้นที่ห่างไกล ไม่คุ้มทุนกับการที่ผู้ประกอบการจะไปรับซื้อ จึงส่งผลให้จำนวนขยะบางประเภทมีมากเกินไป ในระยะยาวก่อให้เกิดปัญหาเรื่องความยั่งยืนของการรณรงค์ให้ประชาชนจัดการขยะ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการสร้างผู้ประกอบการ ดำเนินกิจการเพื่อสังคมสำหรับหนุนเสริมระบบบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาคำจัดการขยะได้อย่างครบวงจรและก่อให้เกิดความยั่งยืนของการรณรงค์การจัดการขยะ

1.2 คำถามวิจัย

รูปแบบการสร้างผู้ประกอบการ ดำเนินกิจการเพื่อสังคมสำหรับหนุนเสริมระบบบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม ควรมีรูปแบบอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ในการทำวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน และสถานการณ์การประกอบธุรกิจการรับซื้อของเก่าในชุมชน
2. เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างผู้ประกอบการ ดำเนินกิจการเพื่อสังคมสำหรับหนุนเสริมระบบบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งค้นหาบริบทของชุมชน และสถานการณ์การประกอบธุรกิจการรับซื้อของเก่าในชุมชนและ รูปแบบของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งดำเนินการเพื่อสังคม มีแนวคิดการดำเนินที่เป็นธรรม

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

พื้นที่ ที่ใช้ศึกษาวิจัย อบต.ป่าคา อ.ท่าวังผา จ.น่าน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ คือ ผู้ประกอบการรับซื้อของเก่าในชุมชน อสม. เจ้าหน้าที่ อบต.

1.4.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

เวลาในการศึกษาและเก็บข้อมูล เป็นระยะเวลา 10 เดือน คือ 1 ตุลาคม 2559 – 31 สิงหาคม 2560

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ความร่วมมือและได้แนวทางการพัฒนารูปแบบภาคีเครือข่ายเพื่อหนุนเสริมระบบบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

2. ได้รูปแบบที่เหมาะสมของเครือข่ายผู้ประกอบการรับซื้อขยะ เพื่อส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนในระบบการบริหารจัดการขยะชุมชน

1.6 นิยามคำศัพท์

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดความหมายของคำศัพท์เฉพาะบางคำในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

แนวคิดการค้าที่เป็นธรรม หมายถึง การยึดหลักปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เอาัดเอาเปรียบคู่ค้าทางธุรกิจ โดยให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถได้รับประโยชน์สูงสุดจากกิจกรรมทางการตลาด และดำเนินการภายใต้ความพึงพอใจของทุกฝ่าย

ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้เป็นเจ้าของซึ่งรับผิดชอบดำเนินการสถานประกอบการรับซื้อของเก่า